

Model Współpracy Szkoły z Rodzicami

Model Współpracy Szkoły z Rodzicami (opiekunami) zawiera standardy, wytyczne oraz propozycje dla szkół podstawowych i gimnazjalnych. Jego podwaliny zostały opracowane przez czternastu specjalistów – członków łódzkiego panelu ekspertów, który obradował w Złockiem koło Krynicy w dniach 13-16 listopada 2012 roku.

Członkowie panelu ekspertów, którzy w 2012 roku opracowali wstępną wersję Modelu Współpracy Szkoły z Rodzicami:

1. Sławomir Adamczewski – Komenda Miejska Policji w Łodzi,
2. Tomasz Bilicki – Centrum Służby Rodzinie w Łodzi,
3. Danuta Chrzan – Szkoła Podstawowa nr 35 w Łodzi,
4. Ewa Durnaś – przedstawiciel Rady Rodziców,
5. Marzenna Hruszka – przedstawiciel Rady Rodziców,
6. Anna Jasińska – Straż Miejska w Łodzi,
7. Małgorzata Kotyło – Szkoła Podstawowa nr 110 w Łodzi,
8. Arkadiusz Kowalski – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Łodzi,
9. Anna Krajewska – Kuratorium Oświaty w Łodzi,
10. Ewa Majchrzak – Bałucki Ośrodek Kultury „Lutnia”,
11. Aleksandra Pawłowska – Archidiecezjalny Ośrodek Adopcyjny w Łodzi,
12. Jarosław Stępień – Fundacja „Innopolis” w Łodzi,
13. Włodzimierz Sokołowski – Komenda Wojewódzka Policji w Łodzi,
14. Rafał Szczepaniak – Komenda Wojewódzka Policji w Łodzi.

W 2015 roku w ramach projektu realizowanego przez Fundację Innopolis, współfinansowanego w ramach Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, Model został zaktualizowany.

Recenzentami Modelu Współpracy Szkoły z Rodzicami byli: prof. dr hab. Bogusław Śliwerski oraz dr hab. prof. UAM Jacek Pyżalski.

Model nie ma charakteru zamkniętego (można go uzupełniać i poprawiać), a jego twórcy mają świadomość, iż nie wyczerpali tematu. Nic nie stoi także na przeszkodzie, aby poszczególne szkoły dostosowywały standardy w sposób otwarty i wybiórczy do specyfiki placówki oraz zdiagnozowanych potrzeb.

Dlaczego szkoła powinna być prorodzinna?

- Działalność szkoły skupiona jest na trzech podmiotach: uczniach, nauczycielach i rodzicach; wszystkie te podmioty posiadają swoje oczekiwania, prawa i obowiązki. Do współpracy powinni być włączani także pozostali członkowie rodziny, tj. rodzeństwo, dziadkowie.
- Rodzice mają pierwotne, niezbywalne prawo i pierwszeństwo do wychowywania potomstwa i dlatego muszą być uznani za pierwszych i głównych wychowawców. Szkole nie wolno naruszyć w żadnej mierze naturalnych praw rodziców do wychowywania zgodnie ze swoimi przekonaniami moralnymi i religijnymi m.in. z uwzględnieniem tradycji kulturowych rodziny.
- Podstawowa logika wychowania wymaga współpracy pomiędzy rodzicami – najważniejszymi wychowawcami dziecka, a innymi środowiskami wychowawczymi, w tym szkoły. Zakłócenie relacji pomiędzy szkołą a rodzicami negatywnie wpływa na wychowanie i przeciwnie: dzięki dobrej współpracy wychowanie może być efektywniejsze zarówno w domu, jak i w szkole. Rodzice i szkoła mają wspólne cele.
- Szkoła ma obowiązek współpracy z rodzicami, co wynika z aktów prawnych i międzynarodowych deklaracji. Zapisy takie prezentuje między innymi:
 - Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, zgodnie z którą – Rodzice mają prawo pierwszeństwa w wyborze nauczania, które ma być dane ich dzieciom;

- Protokołu Pierwszego do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dn. 20.03.1952, a ratyfikowanego 8.04.1994, w świetle którego - Nikt nie będzie pozbawiony prawa do nauki. W wykonywaniu wszelkich funkcji w dziedzinie wychowania i nauczania Państwo będzie szanowało prawa rodziców do zapewnienia wychowania i nauczania zgodnie z ich własnymi przekonaniami religijnymi i filozoficznymi;
- Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 r., ratyfikowanego przez Polskę w 1977 r., który głosi w art. 18.4 – Państwa – Strony niniejszego Paktu zobowiązują się do poszanowania wolności rodziców lub w odpowiednich przypadkach opiekunów prawnych do zapewnienia swym dzieciom wychowania religijnego i moralnego zgodnie z własnymi przekonaniami;
- Europejskiej Konwencji Praw Człowieka – Wykonując swoje funkcje w dziedzinie wychowania i nauczania, Państwo uznaje prawo rodziców do zapewnienia tego wychowania i nauczania zgodnie z ich własnymi przekonaniami religijnymi i filozoficznymi;
- Kodeksu Prawa Kanonicznego (kan.797) – który stwierdza, że [...] w wyborze szkoły rodzice powinni mieć prawdziwą wolność. Stąd wierni mają zabiegać o to, ażeby społeczność świecka uznała tę wolność rodziców i zachowując wymogi sprawiedliwości rodzicielskiej wyposażyła ją w odpowiednie subsydia.
- Karta Praw Rodziny, art. 5:

Rodzice, ponieważ dali życie dzieciom, mają pierwotne, niezbywalne prawo i pierwszeństwo do wychowania potomstwa i dlatego muszą być uznani za pierwszych i głównych jego wychowawców.

 - a. *Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniami moralnymi i religijnymi, z uwzględnieniem tradycji kulturalnych rodziny, które sprzyjają dobru i godności dziecka; winni także otrzymywać od społeczeństwa odpowiednią pomoc i wsparcie konieczne do wypełnienia roli wychowawców.*

b. Rodzice mają prawo do swobodnego wyboru szkół lub innych środków niezbędnych do kształcenia dzieci, zgodnie z własnymi przekonaniami (...).

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, art. 48:

- 1. Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania.*
- 2. Ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich może nastąpić tylko w przypadkach określonych w ustawie i tylko na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu.*

- Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r., art. 1:

System oświaty zapewnia w szczególności:

- 1. realizację prawa każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej do kształcenia się oraz prawa dzieci i młodzieży do wychowania i opieki, odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju;*
 - 2. wspomaganie przez szkołę wychowawczej roli rodziny (...).*
- Europejska Karta Praw i Obowiązków Rodziców (w załączeniu).

Jak tworzyć kulturę zaangażowania rodziców?

- Chociaż współpraca między szkołą a rodzicami wymaga zaangażowania obu stron, to szkoła – jako instytucja profesjonalnie zorganizowana i dysponująca odpowiednimi zasobami – jest podmiotem odpowiedzialnym za kreowanie kultury zaangażowania rodziców.
- Ważnym elementem współpracy jest samodzielna inicjatywność rodziców. Szkoła powinna udostępniać swoje zasoby (Szkoła wskazuje na swoje możliwości w tym zakresie) dla wsparcia aktywności rodziców i integracji społeczności szkoły.

- Powinnością szkoły jest skoncentrowanie działań na rodzicach wszystkich uczniów, nie tylko rodzicach uczniów sprawiających problemy lub uczniów szczególnie uzdolnionych. Podobnie, współpraca szkoły musi obejmować aktywności (prezentacja katalog aktywności) wobec wszystkich rodziców, a nie tylko członków Szkolnej i Klasowej Rady Rodziców.
- Współpraca szkoły z rodzicami – oprócz rozwiązań systemowych – wymaga od pracowników szkoły wszystkich szczebli umiejętności komunikacyjnych. Podstawą dialogu z rodzicami jest permanentne dialogiczne nastawienie szkoły – nie da się budować pozytywnych relacji z rodzicami, jeśli relacje pomiędzy pracownikami lub uczniami są zaburzone.
- Współpraca szkoły z rodzicami powinna uwzględniać zarówno cele krótkoterminowe (bieżące sprawy), jak i długoterminowe (dążenie w kierunku ideału wychowawczego). Te cele muszą być precyzyjnie określone przez wychowawców i rodziców Europejska Karta Praw i Obowiązków Rodziców, przy ewentualnym wsparciu dyrektora i specjalistów.
- Społeczność szkoły, obok rodziny, Kościoła i związków wyznaniowych, jest twórcą kapitału społecznego. Istotą kapitału jest zaufanie, które musi być podstawą relacji szkoły z rodzicami. Współpraca szkoły z rodzicami jest jednym z głównych elementów otwarcia szkoły na społeczność lokalną. Doceniać należy otwarcie szkoły na społeczność lokalną i zaangażowanie rodziców w organizowanie wydarzeń na rzecz społeczności.
- Podstawą właściwej współpracy szkoły z rodzicami jest transparentność rozwiązań; rozumie się przez to m.in.: 1. w szkole tylko jeden rodzic może być członkiem tylko jednej Klasowej lub Szkolnej Rady Rodziców, Rady Szkoły; 2. pracownik szkoły, osoba spokrewniona i spowinowana z pracownikiem szkoły nie powinna być członkiem Klasowej lub Szkolnej Rady Rodziców; 3. rodzice powinni znać swoje prawa i obowiązki w zakresie współpracy ze szkołą np. pełna informacja na temat zadań, praw

i obowiązków Szkolnej i Klasowej Rady Rodziców oraz Rady Szkoły. Rodzice mogą być inicjatorami powołania i wejścia w skład Rady Szkoły.

- W komunikacji pomiędzy szkołą a rodzicami nie można pomijać ucznia, który – zależnie od swojej dojrzałości – powinien aktywnie uczestniczyć w komunikacji. Warto wszystkim stronom uświadomić korzyści ze współdziałania. Co więcej, uczniowie mogą być inicjatorami współpracy między szkołą a rodzicami.
- Przekazywanie rodzicom gratulacji i podziękowań, a nie tylko zgłaszanie trudności.
- Społeczności szkoły pozostawia się decyzję dotyczącą sposobu i zakresu informowania wszystkich interesariuszy, w tym rodziców i uczniów, kadry pedagogicznej, personelu techniczno-administracyjnego o wdrożonym w placówce Modelu.

Dobre praktyki współpracy szkoły z rodzicami

- Spotkania z rodzicami kandydatów do nauki w szkole jeszcze przed rozpoczęciem edukacji dziecka w szkole (np. w maju, czerwcu).
- Terminy zebrań z rodzicami i konsultacji dostosowane do oczekiwań i możliwości rodziców (wcześniejsze zdiagnozowanie potrzeb rodziców w tym zakresie). Możliwa dostępność nauczyciela także poza ustalonymi godzinami konsultacji.
- Organizowanie dni otwartych dla rodziców (w tym okresowe konsultacje w sobotę – w zależności od potrzeb).
- Organizowanie lekcji otwartych (z obecnością lub udziałem rodzica).
- Zagwarantowanie rodzicowi możliwości obecności na lekcji i poinformowanie o tym rodziców (z możliwością uzasadnionej odmowy przez nauczyciela).
- Bieżące informowanie rodziców o planach, działaniach i efektach pracy szkoły (w tym projekty).

- Regularne badanie oczekiwań i potencjału rodziców; traktowanie rodziców jako ekspertów w poszczególnych dziedzinach w jakich posiadają wykształcenie, umiejętności i doświadczenie.
- Zapewnienie opieki nad dziećmi w świetlicy podczas zebrań i konsultacji z rodzicami.
- Wykorzystanie do komunikacji z rodzicami wiele kanałów komunikacyjnych (np. e-mail, chat, dziennik elektroniczny, newsletter, gazeta, telefon stacjonarny, telefon komórkowy, serwisy społecznościowe, programy do komunikowania się w czasie rzeczywistym np. GG, Skype).
- Pokój lub przyjazny kącik w szkole dla rodziców (poczekalnia dla rodziców czekających na dziecko lub spotkanie z nauczycielem).
- Czytelne oznaczenia poruszania się po szkole rodzica (gablota informacyjna przy wejściu).
- Profesjonalna i przyjazna rodzicowi kontrola wejść i wyjść ze szkoły.
- System monitoringu obejmujący klasy szkolne, z możliwością podglądu lekcji on-line przez rodzica (lub później zapisu lekcji) pod warunkiem wspólnego ustalenia takiej potrzeby przez społeczność szkoły.
- Udostępnienie szkoły dla rodziców z niepełnosprawnością (likwidacja barier architektonicznych i komunikacyjnych) lub określone procedury kontaktu z rodzicem z niepełnosprawnością w szkole, gdzie likwidacja barier (architektonicznych) jest niemożliwa.
- Przyjazne warunki zebrań, spotkań i konsultacji z rodzicami.
- Aktywna rola Szkolnej i Klasowej Rady Rodziców oraz Rady Szkoły, wybieranej w drodze głosowania.
- Prezentacja uczniom zainteresowań lub wykonywanych przez rodziców zawodów.
- Prezentacja rodzicom oczekiwań nauczycieli w zakresie wspomaganie rozwoju dzieci np. warsztaty w zakresie wspomaganie dziecka w odrabianiu pracy domowej.

- Ważne ustalenia przedstawiane w formie pisemnego memorandum do rodziców bądź też zatwierdzone w formie kontraktów dwustronnych (np. rodzic – nauczyciel) lub trójstronnych (np. rodzic – uczeń – nauczyciel).
- Tworzenie i archiwizowanie dokumentacji (notatki służbowe) dotyczącej komunikacji szkoły z rodzicami.
- Jednoznacznie określone i wdrożone procedury postępowania wobec rodziców stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia dzieci – upublicznienie procedur dla społeczności szkoły.
- Konsultacje z rodzicami prowadzone z zachowaniem poufności, bez udziału osób trzecich (nieupoważnionych).
- Udział rodziców w wycieczkach szkolnych na warunkach uczestnika, z zastrzeżeniem konieczności zwrócenia szczególnej uwagi na problem barier ekonomicznych w tym zakresie.
- Informowanie rodziców o możliwości uzyskania wsparcia poza szkołą np. ubiegania się o stypendium, pomoc socjalną, dożywianie, refundację kosztów na podręczniki szkolne.
- Przyjmowanie skarg i wniosków rodziców w obecności co najmniej dwóch pracowników szkoły.
- Dostępność dla rodziców i uczniów niezależnego od szkoły zewnętrznego konsultanta (np. miejskiego rzecznika praw ucznia).
- Zaangażowanie zewnętrznych mediatorów w rozwiązywanie konfliktów szkolnych.

Przygotowanie nauczycieli do wzajemnej współpracy z rodzicami

- Przygotowanie wszystkich pracowników szkoły, ze szczególnym uwzględnieniem dyrekcji, do wdrażania modelu współpracy szkoły z rodzicami – poprzez m.in. rady pedagogiczne szkoleniowe prowadzone przez szkolnego konsultanta lub eksperta z zewnątrz.
- Ciągły rozwój umiejętności komunikacyjnych i mediacyjnych wszystkich nauczycieli. Należy zwrócić szczególną uwagę na komunikację z rodzinami uczniów w sytuacjach kryzysowych (wypadek, przestępstwo w

szkole, itd.) oraz sytuacje, w których podejmowane są decyzje prawne (np. ograniczenie lub odebranie praw rodzicielskich, przesłuchanie dziecka przez policję, zgłoszenie przez szkołę demoralizacji ucznia).

- Treningi prowadzenia konsultacji, spotkań i zebrań z rodzicami, ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności facylitacyjnych (m.in. w celu niedopuszczania do dominowania kilkorga rodziców nad przebiegiem zebrań). Poszanowanie prywatności rodziców ze szczególnym uwzględnieniem tajemnicy w sprawach zdrowotnych lub socjalnych.
- Nabycie umiejętności przyjmowania postaw asertywnych przez nauczyciela w celu uniknięcia potencjalnych znieważzeń i ataków rodziców.
- Rozwijanie wiedzy na temat możliwości wsparcia nauczyciela w wykonywaniu obowiązków (np. kurator sądowy, Policja, straż miejska lub gminna, PPP, pomoc społeczna – pracownik socjalny i asystent rodziny bez względu na posiadany przez rodzinę dochód).
- Jednoznacznie określone i wdrożone procedury postępowania wobec nauczyciela oskarżanego przez rodziców.
- Udział rodziców w działaniach programu profilaktycznego (indywidualne zaproszenia, deklaracja obecności przed spotkaniem, styl kawiarniany, podejście partnerskie wolne od dominacji i moralizowania; wzajemny szacunek, charyzmatyczny prowadzący – pracownik szkoły lub ekspert z zewnątrz; przekazywanie do dyrekcji placówki uwag zgłaszanych przez rodziców).
- Organizowania klubów, forów dyskusyjnych. Diagnozowanie potrzeb w zakresie tematów spotkań, zapraszanie specjalistów i gości. Ważne jest, aby w tym zakresie badać potrzeby rodziców, którzy chętniej będą w uczestniczyć w takich spotkaniach i wydarzeniach.

Perspektywa rodzica we współpracy ze szkołą

- Zaangażowanie OBOJGA rodziców lub prawnych opiekunów dziecka.

- Przekazywanie nauczycielom gratulacji i podziękowań, a nie tylko zgłaszanie trudności.
- Kreowanie szacunku do życia prywatnego nauczyciela.
- Wiedza o kanałach komunikacji ze szkołą oraz ich dostępności; swoboda rodzica do zgłaszania wątpliwości.
- Wiedza o możliwościach zgłoszenia zastrzeżeń do pracy szkoły w trybie KPA (wychowawca, dyrektor, Kurator Oświaty, organ prowadzący, MEN) oraz uzyskania wsparcia w sytuacji trudnej (np. telefon zaufania prowadzony przez podmiot zewnętrzny); jednoznaczne poinformowanie rodzica o procedurze w tym zakresie (regulamin procedury skargowej); zwrócenie uwagi na możliwość znieważenia funkcjonariusza publicznego; nie przenoszenie relacji z rodzicami na uczniów.
- Wiedza na temat modelu współpracy szkoły z rodzicami, a także praw oraz obowiązków rodziców i rodziny, w tym odpowiedzialności za szkody spowodowane przez dziecko (rodzice ponoszą odpowiedzialność materialną za szkody, z wyjątkiem sytuacji, w której zdarzenie jest związane z zaniedbaniem szkoły).
- Szeroka oferta wsparcia dla chętnych (np. w zakresie umiejętności wychowawczych, radzenia sobie z emocjami, motywowania do nauki).
- Tworzenie organów konsultacyjnych (merytorycznych) dla dyrektora szkoły z wykorzystaniem kapitału społecznego (rodziców) w zakresie szeroko rozumianych spraw administracyjnych, wychowawczych i profilaktyki. Włączenie innych podmioty, pozaszkolnych i pozarodzielskich, które wspierałyby dyrektora szkoły, nauczycieli i rodziców w zakresie rozwiązywania problemów wychowawczych w szkole i w związku ze szkołą, a także wspomagałyby ich w nabywaniu kompetencji w zakresie ustawowych praw rodziców w szkole i wobec szkoły, jak i ich powinności w tym samym zakresie.

Załącznik

Europejska Karta Praw i Obowiązków Rodziców

- 1. Rodzice mają prawo do wychowywania swoich dzieci w duchu tolerancji i zrozumienia dla innych, bez dyskryminacji wynikającej z koloru skóry, rasy, narodowości, wyznania, płci oraz pozycji społecznej. Rodzina ma obowiązek wychowywać swe dzieci w duchu odpowiedzialności za siebie i cały ludzki świat.*
- 2. Rodzice mają prawo do uznania ich prymatu jako pierwszych nauczycieli swoich dzieci. Rodzice mają obowiązek wychowywać swe dzieci i nie zaniedbywać ich.*
- 3. Rodzice mają prawo do pełnego dostępu do formalnego systemu edukacji dla swoich dzieci, z uwzględnieniem ich potrzeb, możliwości i osiągnięć. Rodzice mają obowiązek zaangażowania się jako partnerzy w nauczanie ich dzieci w szkole.*
- 4. Rodzice mają prawo dostępu do wszelkich informacji o instytucjach oświatowych, które mogą dotyczyć ich dzieci. Rodzice mają obowiązek przekazywania wszelkich informacji szkołom, do których uczęszczają ich dzieci, informacji dotyczących możliwości osiągnięcia wspólnych (tj. domu i szkoły) celów edukacyjnych.*
- 5. Rodzice mają prawo wyboru takiej drogi edukacyjnej dla swoich dzieci, która jest najbliższa ich przekonaniom i wartościom uważanym za najważniejsze dla rozwoju dzieci. Rodzice mają obowiązek dokonania świadomego wyboru drogi edukacyjnej, jaką ich dzieci powinny zmierzać.*
- 6. Rodzice mają prawo do domagania się od formalnego systemu edukacji tego, aby ich dzieci osiągnęły wiedzę duchową i kulturalną. Rodzice mają obowiązek wychowywać swe dzieci w poszanowaniu i akceptowaniu innych ludzi i ich przekonań.*
- 7. Rodzice mają prawo wpływać na politykę oświatową realizowaną w szkołach ich dzieci. Rodzice mają obowiązek osobiście włączać się w życie szkół ich dzieci i stanowić istotną część społeczności lokalnej.*

8. *Rodzice i ich stowarzyszenia mają prawo do wydawania opinii i przeprowadzania konsultacji z władzami odpowiedzialnymi za edukację na wszystkich szczeblach zarządzania oświatą. Rodzice mają obowiązek tworzyć demokratyczne, reprezentatywne organizacje na wszystkich poziomach. Organizacje te będą reprezentowały rodziców i ich interesy.*
9. *Rodzice mają prawo do pomocy materialnej ze strony władz publicznych, eliminujących wszelkie bariery finansowe, które mogłyby utrudniać dostęp ich dzieci do edukacji. Rodzice mają obowiązek poświęcać swój czas i uwagę swoim dzieciom i ich szkołom, tak aby wzmocnić ich wysiłki skierowane na osiągnięcie określonych celów nauczania.*
10. *Rodzice mają prawo żądać od odpowiedzialnych władz publicznych wysokiej jakości usług edukacyjnych. Rodzice mają obowiązek poznać siebie nawzajem, współpracować ze sobą i doskonalić swoje umiejętności „pierwszych nauczycieli” i partnerów w kontaktach szkoła – dom.¹*

¹ Karta Praw i Obowiązków Rodziców, Edukacja i Dialog 1993 nr 7, s. 58-59